

NAŠA

MISEL.

Leto III.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST

Štev. 1 (34).

Izhaja štirinajstdnevno

V Ljubljani, dne 9. oktobra 1937

Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ljubljana, 9. oktobra 1937.

O slovanski državitvornosti obstojati med sociologi in zgodovinarji v glavnem dve teoriji. Eni pravijo, da smo sposobni, medtem ko trde drugi baš nasprotno. Današnje razmere nas silijo da se tudi mi dotaknemo tega vprašanja. S tem še nismo zašli na področje abstrakne filozofije, kajti mnogi dogodki v sedanjem kot tudi v polpreteklem času našega političnega življenja so nas že čisto navajali na razmišljanja o tem problemu.

Ako si stvar ogledamo vsaj v glavnih obrisih, vidimo, da odgovor ni tako lahak. Že sama preteklost nam nudi zelo nejasno sliko. Poleg izredne trdoživosti male Srbije, nam zgodovina kaže tudi žalostno usodo Poljske, in kar je za nas še važnejše, nesrečen konec vseh dose-danjih večjih državnih tvorb, ki so bile ustanovljene na Slovanskem jugu. Presojajoč vzroke njihove propasti vidimo poleg močnih zunanje-političnih vplivov, ki so z ozirom na važen geografski položaj, na katerem se nahajajo nekaj popolnoma vsakdanjega, kot najmočnejšo v razkrajevalnem smislu delujočo silo notranjo needinost, pomanjkanje vsake samodiscipline. Notranji prepiri so bili običajno tista vaba, ki je poklicala ljubeznive sosedo, da si dele naše meso in zemljo. Pomislimo samo na zgodovino Srbije po smrti Cara Dušana Silnega, na prihod Madžarov v Hrvatsko itd.

S krvjo in žrtvami, s stoletnim naporom naših največjih in najboljših duhov smo si zopet priborili svobodo. Jugoslovani so si ustvarili lastno državo in s tem dosegli prvi in glavni predpogoj za svojo nadaljno naravno rast. Toda s tem smo si ponovno nadeli nalogo, ustvarjeno tudi obdržati. Zgodovina nas bo sodila in zato ni nič čudnega ako se vprašamo ali bomo na tem izpitu uspeli? Bodo mar tudi danes, kot so to bile v preteklosti, negativne sile močnejše od pozitivnih? Ali se ni njihov medsebojni odnos morda izpremenil v našo korist?

Lahko je voditi državo ko dela ves narod složno na oživotvornosti neke velike ideje, kot je bil to slučaj s predvojno Srbijo, ki je bila center in torišče jugoslovenskih iredentističnih gibanj, ko se vsak najmanjši del zaveda svoje pripadnosti k celoti in s tem tudi svoje podrejenosti skupnim interesom, pričakujoč tudi zase zadovoljivo rešitev v trenutku, ko bo zastavljeni smoter dosežen. Šele z dosegom smotra nastopijo težave, ki jih ni mogoče premagati niti z oboroženo silo, niti s spretnimi diplomatskimi spletkami, temveč le z resnim, naporim in složnim delom.

Na tej stopnji se nahajamo danes mi. Poglejmo kaj se dela in kako se dela.

Ako se ozremo na naše notranje politično življenje, na ogabno borbo, ki se v njem vodi, moramo nehote pomisliti, da so nam nasprotne sile močnejše, da usoda našemu narodu še vedno ni namenila, da bi v miru in sreči živel na svojem domu kot svoj gospod. Gledajoč poteze nekaterih naših vodilnih politikov se nehote vprašujemo ali so sploh pri zdravi pameti. Žalostno je, toda ob takem razmišljanju nam čisto pride na jezik beseda: degeneracija.

Ozračje je zastrupljeno. Mesto resnice vlada laž, mesto pravice krivica. Že itak razgrete množice so dnevno podpihovane od raznih do skrajnosti nesposobnih voditeljev, za katere si ne moremo misliti drugega nego da so se na vodilne položaje dvignili zahvaljujoč edino veliki konjunkturi neznačajnosti in nedoslednosti ter bankrotu vsakega tudi najmanjšega intelekta v našem javnem življenju. Eden poziva svoje pristaše k rušenju vkljub temu, da si sam ni na jasnem kaj naj bi potem postavil mesto tega ko bo razbil. Drugi glumi vlogo na križ razpetega Krista. Tretji razmišlja kako bi s čim podležim in krivičnejšim udarcem uničil svojega nasprotnika, a mesto tega doseže baš nasprotno, vzbudi v njem divjo reakcijo in željo po še hujšem maščevanju.

Nikjer konca. Nikjer onega medsebojnega spoštovanja in plemenite borbe, ki edina vodi do uspeha. Imamo vtis, »da je izgubljen čut prave mere«, da se je pozabilo na odgovornost pred bodočnostjo in na interes celote.

Ali je morda molčeči veleposestnik v Kupincu prepričan, da ve kaj zahteva konglomerat njegovih pristašev? Ali ne bo radi večnega molka največji fantaziji prepuščena množica nekega dne divjala mimo njega in morda celo preko njega? Že sedaj se dogajajo stvari, ki opravičujejo našo slutnjo.

Često se naši voditelji, žejni ploskanja množic, poslužujejo uličnih parol, igrajo vlogo slug ne pa gospodarjev. Sem spadajo hvalospevi »rdeči demokraciji« (o čije resničnosti smo hvala bogu že dovolj dobro obveščeni), ki smo jih svoječasno imeli čast slišati iz ust — reci in piši — generalnega tajnika bivše Orjune. In pri tem si taki voditelji celo domišljajo, da velja ploskanje mase njim. Ne zavedajo se, da so zašli na teren, kjer gospodarijo drugi, kjer je njim danes le silom prilik in radi dobro premišljene taktike vodilnih igralcev, dovoljeno igrati vlogo marionete.

Nesporno so zakoni glavni predstavniki državne avtoritete. Naj bodo dobri ali slabi, nihče jih ne sme kršiti vse dokler jih na predpisani način ne izpremeni ali razveljavi. Kršenje zakona je vedno začetek anarhije, kajti to kar je napravil danes eden bo delal jutri drugi. Kako stojimo v tem pogledu? Vsakdo naj si sam poišče odgovor in prepričani smo, da se njegovo mišljenje ne bo razplikovalo od našega.

To je le par primerov, ki naj dokažejo kako brezglavo se postopa.

Vcepljanje sovraštva in povzročanje nezadovoljstva, ni osnova, na katero bi lahko postavili novo, zdravo politično življenje, ki nam ga vsi poklicani in nepoklicani tako vabljivo obetajo.

Sodeč po takih in sličnih znakih bi nekateri rekli, da smo pred zgodovino že ponovno dokazali svojo nesposobnost za vodstvo politike širših koncepcij. Toda mi mladi kaj takega ne smemo napraviti. Pred nami je bodočnost. Ona naj dokaže, da so današnji nezdravi pojavi samo trenutna kriza, ki jo mora preboleti vsaka država v času, ko preneha s svojo fizično rastjo ter se posveti

Veliki kralj, prisegamo Ti: tudi če Te bodo vsi izdali, Tvoja mladina Te ne bo nikdar!

notranjemu delu in konsolidaciji. To so takorekoč njena pubertetna leta, polna iskanj, nesigurnosti, doživetij in — prvih razočaranj. Ta leta so še težja v današnjih razburkanih časih, ko si celo narodi z že utrjenimi državami težko brez večjih pretresljajev utirajo svojo pot.

Toda krizi mora slediti nov polet. Ideja, na kateri je naša država osnovana, ni tako stara niti tako nerealna, da bi lahko zahtevali njeno odstranitev. Mi še nismo v pravem pomenu besede preživeli ono notranjo, široke plasti naroda zajemajočo narodno revolucijo. Tako nam vsaj govore mladi, v poedine skupine, polne poleta in borbenosti, zbrani državljani, isto nam dokazuje neomajno vedno širše plasti naroda zajemajoče prepričanje o nujni potrebi skupne države in vse češče kapitulacije nekdanje tako ekstremnih političnih grupacij, ki sprejemajo načelo državne skupnosti v svoj novi program.

Vse to so dejstva, ki nam vkljub žalostni sedanosti vlivajo vero, da bomo Jugoslovani končno le v polni meri dokazali svojo sposobnost, pomedli z žalostno preteklostjo in pričeli novo dobo našega javnega življenja, v kateri ne bomo dnevno debatirali in trgovali s tem

kar bi moralo biti izven diskusije in sveto. Sveto, ne tako kot malik, temveč kot kos kruha, o katerem lahko sodimo kako naj ga napravimo, nikdar pa ne moremo reči, da nam ni potreben, da bi brez njega lahko živeli.

Pri tem ne smemo pozabiti na vlogo, ki jo igrajo redki toda za to tembolj častni predstavniki starejše generacije, kateri pogosto žrtvujoč svoje osebne koristi, stoje na mrtvi straži, čuvajoč narodove interese. S svojim zgledom kažejo narodu, da je obup in negacija svojstvo slabičev, medtem ko močan človek ne sme nikdar dvomiti v dosego in zmago nečesa, za kar je prepričan, da je pošteno, dobro in potrebno. S tem ustvarjajo tisto kontinuiteto in krepko vez, radi katere smo in sigurno tudi bomo brez posledic preživeli nesrečne eksperimente raznih v narodne veličine napihnenih političnih pigmalionov, zavednih zločincev in defraudantov.

To so vprašanja, ki nas mučijo. Nemogoče jih je odpraviti z enim samim člankom ali pa celo samo s tem, da jih zanikamo.

V političnih gibanjih igra slepa, neomahljiva vera v vodilno idejo glavno vlogo. Tudi mi smo prežeti s tako vero.

(Nadaljevanje na drugi strani)

Devetog oktobra 1937

Kolikogod je onda teško, kada od smrti nema strašnije a od života nema sladje, — valja bar pokušati pre kuka-vičkog begstva u pustinju da se ljudi i stvari pogledaju jasno, i od trenutka nezavisno.

Kakogod okolina ikada bila, reflektorno će uvek padati u oči i pre i jače ono, što se izdvaja, što odskače, pa bilo veliko, bilo malo, bilo u dugoj i dosadnoj liniji skroz vodoravno, — ili opet to ali malo drugačije.

Sigurno je da u našoj sredini prevladaju pustinjske, jednolične, glatke konture i površine. Glavni ton i karakteristika jeste to dolinsko, plitko nemo, i zamorno. Može zato da bude i žalostan i zastrašen pogled naš, kad unakolo nema nekoga nema nečega, što nas ne obeshrabruje.

Postoji navikavanje na naviku, oguglavanje, izdajničko popuštanje i predavanje, i sve to naročito uslovljeno novim redom ljudi i stvari, koji još nije jasno vidljiv. U hladnoj, bezodbranskoj patnji opštega neshvatanja, govori se danas: neka deca naše dece budu sretna — a nama kako bilo! I može tako da se govori. Jer tek budućnost kad gleda u prošlo može oštro, mirno i jasno da vidi sve, i da tako vidi i sve ovo što je danas u nama, ali ispod površine svesti, sve što tako bezpomoćno leži u dubokim slojevima sfere emocija, a gde nema nigde moći obuzdavanja. Ma da je sigurno već sada i skroz nezavisno od naše loše subjektivnosti, da postoje prelazi, — ali da postoji i neprekinuti tok, i da je pravac toga toka u absolutno razumnom cilju. Jer istina je i u većnom zakonitom ritmu talasa, i u novim pobudama novih formi talasanja.

Postoje energije loših, aktivitet račun-džija, muanje glupaka. Nije to iznenadno, jer kadgod orlovi odlete onda se skupljaju i grakću vrane. Ma da ovo šuplje događanje niti ima, niti može da ima opšte vrednosti, ma da od te sumračne vike ne ostaje ništa trajnoga, opet niko živi ne može bez teške muke da se oslobodi svih tih gluvih utisaka.

Postoji moralnost memorala, očenaš fariseja, istinitost prividnosti, uzvišenost kalkulacije, dostojanstvo uspeha, napučenost sitosti. Stoji se i može nadrti da se stoji i strmoglavice, — ma da je svakome jasno da to tako ne može dugo ostati.

Kao što imaju telesne zarazne bolesti, postoji isto tako i kuga mišljenja i duha. Nažalost nisu to samo akutne groznice, nego dosta dugotrajna a ponekad kronična stanja, koja onda, bez da je lapidarno opisana savršena slika pojave, odaju duboku karakteristiku odredjenoga vremena i naročitoga pokolenja.

Kao što imaju pojedinci, kao što imaju mase i kolektivi, tako imaju i naraštaji, vrste, generacije. Cela vrsta je taj tamni, magloviti, komplikovani, prelaz-

(Nadaljevanje s prve strani)

Kot intelektualca pa nam ne sme biti dovolj, da svoj »cred« samo poznamo. Ne smemo se bati kritik in razglabljanj. Hladno, stvarno, presojavač rezmere in sile našega javnega življenja, imajoč vedno pred očmi zgodovinsko poslanstvo naše generacije bomo najlažje pravilno uravnali svojo pot, delovali v smislu širših, občekoristnih in pomembnih koncepciji. Na ta način bomo vnesli v javno življenje, v katerem vidimo izvor vsega dobrega ali zla, pravo, resno, narodno politiko, ki naj uniči dosedanjo osebnostno in diletantsko.

Nikdar ni bila bolj kot danes potreb-beseda izgovorjena brez ozira na lastne beseda, izgovorjena brez ozira na lastne vidne ali skrite egoistične težnje. Tej misli želimo služiti in s tem upamo, da bo tudi naš list na najdostojnejši in naj-uspešnejši način izpolnil svojo nalogo. Vsem nam mladim naj služi tudi v bodoče kot najboljša priprava in spremljevalec v našem javnem delovanju in njegova iskrenost naj mu ne brani pokazati v slučaju potrebe tudi na naše lastne napake.

ni pojedinac, u kome nije lako razumeti ni ulogu, ni razlog pojedinačno.

Tako se dešava, da prividnom istorijom ljudi bude za neko vreme samo ono, o čemu se više i piše. Žurnali preuzimaju mesto i zadaće događaja. Ali niti je to po svojoj vrednosti događaj, niti su događaji ono što razroki vide, niti je zuka javnoga mnenja kolo blagoutrobne snage.

Postoji sigurno i Hristov božanski, živ i čovečanski junački lik. Neprekidno je pred nama. A mi ga ne vidimo. A što vidimo to opet nije ono što jeste. Nameće nam se po varvarskoj asocijaciji stalno slika starodrevnoga raspeća. Nesretni osećamo da je to izvan našega vremena. Zato ne poznajemo ono što jeste sada naše, i ne vidimo od toga mraka ni prsta pred nosom.

Nema razlike u napredcima dela čovekovog između unutra i spolja. Postoji herojička glad i junačko pijanstvo i u tehnici. Prevaga uma jeste mučka i nemilosrdna zaseda sirotom i dobrom srcu ljudi. Ništa što je zaista dobro ili što je zaista zlo, neće i ne može od istorije biti zaboravljeno. Hvaleći preterano za života, nismo uštedili ništa snage za ono posle smrti.

Lakoumno greši doba kad zamenjuje dve nejednake količine, pa i u najboljoj nameri i čak pod silogizmom, koji je opšte priznat. Niko ne može poreći da svakome doba pripadaju određeni ljudi sa svojim delima. Ali je sigurno pretiravanje u idućem zaključku, da vreme npravi ljude. Još je lošiji račun da su izvesna razdoblja prošla, da su se ideje potrošile, da su se oduševljenja izživila, i da je nešto sasvim novo, u bitnosti novo, a ne novo u novom obliku, nego nešto novo i sasvim deseto od onoga što je pre dva tri decenija bilo, nešto što prosto nema nikakove veze sa onim od pre, — da je to novo nastupilo. Unasa se lažno sudjenje da su jedne energije dotrajale, da su uništene. Uzima se osnovanom tvrdnjom ono, što se protivi svima zakonima proste logike. Promena i novi razvoj oblika jedne iste energije izaziva novo krštenje novim imenima, za ono, što je već odavno prepostojalo. Drugačija forma istoga života proglašava ostali život sahranjenim i mrtvim. Većina slepaca brui da nema i da ne postoji sunce — zato što ga oni ne vide.

Postoji lažno obrazovanje i vaspitanje, postoji čak negativno obrazovanje i vaspitanje ljudi. Oba ta vaspitanja i obrazovanja su danas aktivni izvori opakih energija, koje izazivaju t. zv. nove događaje...

U smernom pokušaju da se ljudi i stvari pogledaju jasno, postoji jedno pitanje i zato jedno iskušenje: treba li verovati, što svi veruju, zato što svi veruju, treba li se bojati, što se svi boje, zato što se svi boje, treba li oboriti glavu, što su ju svi sagnuli, zato što su je svi sagnuli?

S jedne strane strohoviti kontrakcionj udarci ojektiva, da se sve izjednači, da se sve pretvori u jednake delice, da se sve svede na zajednički pa makar najmanji nazivnik, — i tome nasuprot stara iskra slobode čovekovog duha, ponositog i neustrašivog.

Izjednačenje do mrtvila, bratstvo do prašine, pravednost do gluposti, napredak do ništice, podela nezasluzenoga na sveopće kamate, bezdušno izravnavanje i bezduhovna jednakost. A ideja — to je demokracija! Niko ne pomišlja da je to samo jedan od drugih sto načina da se ideja ostvaruje i sprovodi. Još Tuki-did je rekao da je trulež demokracije onda, kada svako misli da ne može biti dobro, ako i on ne sudeluje. Kolikogod bi bilo prividno lepo i pravo, da svi savetuju i da kažu svoje mišljenje, ostaje glavno: ko su i kakvi su ti svi? Petdesetjedan protiv četrdesetdevet na sto, glasanje bez majorizacije, neuračunljivi veto, ko to normalan može da razumije? Bilo bi sasvim slepo neznači, da ni jedna demokracija nije ostvarila svoga ustava bez terora, bez despotizma i tiranije.

Kakogod se tražio najbolji način da se ideje ostvaruju i sprovede, i kako-god se onda takav način titulisao, način ostaje ono što jeste. Bez izabranoga junaka neće ideja nikada biti ni ostvarena, ni sprovedena. Treba ideju osetiti, videti i voleti. To može samo pojedinac, blogorodni i drugačiji od drugih oko sebe. Svejedno je da li je politička struktura sredine tada demokratska ili nije. S druge strane masa dobroželatelnih medijokriteta može i sa najboljom namerom da uguši sve izabrane, drugačije, bolje, lepše, pozvanije i plemenitije od sebe.

Masa je uvek samo sredstvo i način. Junak je uvek nosilac vatre i poslanik duha. Ideja je uvek predodređena i božanska. To je jedano čvrsto koló gravitacije snaga u celom sistemu istorijskoga zbivanja i dešavanja ljudi.

Ako se junaka i ne voli za života, razumljivo je to usled plastike aktivnosti, samoće ličnosti, tuđine i tajne velikoga stvaranja, druge dimenzije i mere, sve to što odudara, što deli, odbija i ne izjednačuje. Poverenje mecena ili pučine u bogoduhovnost heroja važi sve dotle, dok delo nije dovršeno. Onda se strovaljuje val zavidljivosti i demokratski osjećaj izjednačenja. Otuda se radjaju svi očaji i patnje izabranih.

Ako junak nema očekivanoga uspeha, uvek ima dostojanstvo i ponos svoje borbe i svoje slave. Pobjeda pučine razlikuje se od pobjede junaka. Jer za junaka ima zaista nešto strašnije od smrti i nešto mnogo slađe od života. Po nekada je pasti za junaka tek ono što i pobediti i dostići metu.

Blazni ali zločinski „pogledi“

V rokovah imamo propagandno brošuro »Naši pogledi«, katero izročia »Slovenski klub« v razmišljanje predvsem najmlajšim visokošolcem, ki letos prvič prestopajo prag Aleksandrove univerze in nato ostali akademski in splošni javnosti. Ta propagandni namen izdajatelj »Naših pogledov« in dejstvo, da se oni lahko neovirano razpečavajo, nam daje pravico, da opozorimo na bolno ali zločinsko miselnost njih avtorjev.

Prav na osnovi »duha, ki je vodil peresa piscev, spoznavamo vso tragiko teh samozvanih in namišljenih stvariteljev nove kritične, realistične generacije s koncepti svojih idej in svoje slovenske politike. Iz istega razloga tudi upravičeno dvomimo, da ustrezajo ti pijonirji »boljše« slovenske kulturne, politične in gospodarske bodočnosti po njih samih predpisanim pogojem, ki zahtevajo od vsake politične osebnosti poleg poštenosti, marljivosti in strokovnosti še posebno visoke lastnosti, kakor »zmožnost, pregledati družbeno dogajanje v vsej njegovi povezanosti in odvisnosti, videti njegove razvojne smeri in posamezne raznolike pojave združevati, usmerjati in oblikovati v višjo življenjsko obliko.« Namerno izogibanje teh teoretičnih spoznanj ali nesposobnost izkoristiti jih v praksi, je privedlo do njihovih miselnih in programskih izrodov, ki razvrednotijo doždevno zdravje v bolezen, poštenost v politično zločinstvo, realnost v fantastično irealnost, kritičizem v zablodo in koristnost v škodljivost. Mi bi poskušali končno doumeti, na kak način te ljudi, če bi se proglasili za nosilce nečesa povsem novega, izvirnega, nečesa, kar se je izneverilo naši zgodovinski prošlosti, našemu narodnemu duhu, tendenci našega naravnega razvoja in smislu, ki opravičuje naše nacionalno in politično življenje v mednarodni družbi. Tako pa pisceve, če jih nočemo proglasiti za neodgovorne ali zločinske, ne moremo razumeti, kajti utemeljenost svojim nazorom in opravičilo svojemu delu poskušajo najti v naši zgodovini in življenjskem poslanstvu.

Samo dva vidika sta torej, s katerih moremo oceniti »Naše poglede«: z vidika neodgovornosti ali z vidika nepoštenosti njihov avtorjev. Z vidika neodgovornosti predvsem zato, ker zopet živimo v eni tistih od časa do časa ponavljajočih se dob, v katerih vladajo paradoksi in gospodarijo nad duševnostjo mnogih težka epidemična bremena, ki jim za-

Ali kad junaka nema, kao što danas u doba bezduhovne jednakosti, onda nema zakonitog i čvrstog kola gravitacije snaga u sistemu istorijskom zbivanja i dešavanja ljudi, pa može da se desi, da se ne zbiva ništa i da se ne dešava ništa. Ideja plove večnim svemirom, a pustinja dole ne odseva više od bleska, nego je nestala u sumraku.

Previše rano došao je naš narod u periodu dodira sa drugim narodima, pa čak i sa svetskim i istorijskim narodima. Ali je ova perioda narodnog života uvek poznija i uvek druga, dok je prva perioda obstanka sam taj narod onakav kakav jeste. Mi nismo mogli da izživimo to prvo, nego smo na silu pomešali i ljude i stvari. Mešati znači uvek zabrljati i zamutiti. Mi neznamo šta je naše, a šta je tuđe! —

Razvili se u to i naši medjusobni pritisci, unutrašnji sudari, hrvanje udova, tlačenje delova, bitka polovima, sa vrućom zagušljivošću. Ali i sa nastupanjem novih momenata u statiki i u dinamiki našeg rođenog i individualnog metabolizma. Izgleda sasvim pravedno kad se tvrdi, da je sve to loše, i da sve to ne valja. Ali je naglasak važnosti, ne u neugodnosti koja se oseća, nego u tome, da se u rečenom kaosu traži i stvara jedna stara i nesalomiva unutrašnja struktura. To je ono što će izdržati i što će ostati, i to je ono jedino i danas, što kraj sve kolebljivosti vidljivih formi stalno odnosi pobjedu i stalno uskrsava. I najdemokratskija legenda moraće da se obavije oko heroja.

Dr. Laza Popović,
univ. prof.

meglujejo normalne pojme in odvzema-jo sposobnost spoštovati absolutne vrednote. V vsakem slučaju je potrebno, da se zdravi in pošteni uspešno zavarujemo pred norci ali zločinci. Mislimo, da storimo v tem obrambnem smislu že mnogo, če seznanimo tudi naše čitatelje z gorostasno in zaprepaščujočo miselnostjo enega dela naše visokošolske mladine. Predvsem pa smo prepričani, da bo zlasti spontana in odločna reakcija jugoslovenskih nacionalnih omladincev povrnila mnogim razumnost in poštenost.

Osnovni niti, ki se dosledno vlečeta skozi vse članke »Naših pogledov«, sta: mestoma odkrita, mestoma več ali manj prikrita negacija naše nacionalne države in težnja po popolnoma politično, kulturno in gospodarsko samostojni Sloveniji. Že naslovna stran razodeva duha, tendenco in koncepcijo Nikjer ne zasledimo, da bi ta nova »realistična politična generacija« reševala svoje zamisli v v kakršnemkoli odnosu do naše države. Povrnila se je k svoji izhodni točki: v leto 1848., ki naj bi dalo najrealnejši slovenski politični program. »Združena Slovenija« ni tem propovednikom samo trenutna faza v našem nacionalnem razvoju in prizadevanju, povsem skladna z mnogo širšimi in globljimi jugoslovenskimi nacionalnimi in političnimi cilji, nego vsaj v bistvenem zaključni program in končna zahteva. Nadalje ugotavljajo, da se naše poznejše politično življenje ni nikdar povzpelo nad meje »dnevnik medsebojnih strankarskih bojev«, in da se ni vsled občutka podrejenosti nobeno strankino vodstvo drznilo sanjati »najprirodnejše sanje...: kaj, če nam enkrat pripade naloga, da organiziramo sami svoje življenje po smericah, ki so za naš narod naravne?... Le redki posamezniki so videli, da je naš osrednji problem, problem malega naroda, ki mora biti svoj narodnostni boj samostojno in na vse strani, kjerkoli ga ogrožajo.« V zvezi s tem pomišljalno sodijo o »zanešenjakih,« ki so kot edina uporna in revolucionarna sila Slovencev verovali v »fiksno idejo«, da je rešitev slovenstva v jugoslovenstvu. Po njihovem so tvornici naše svobode živeli v blodnji, »da bodo organizirali v življenja sposobno politično enoto obenem več slovanskih narodov, a niso znali iskati življenjskih možnosti in organizirati niti svojega«. Razumljivo jim je, da nas je spričo tega dohitelet prevrat nepripravljene z vsemi težkimi po-

sledicami, ko »so nam razdelili narodnostno ozemlje med štiri države in nam določilo usodo najnesrečnejšega naroda v Evropi.«

Sedaj doseže naivnost velikih »realistov« vrhunec, ko ponavljajo idejo o nekaki Etat tampons, idejo, ki jo je naš narod že ob prevratu zatrl tako, da je ostala do danes skrita, najintimnejša svojina enega ali dveh posameznikov. Po njihovem bi se mi morali povrniti leta 1918. v leto 1848. in tako predložiti v najusodnejšem in najugodnejšem trenutku zapadnim silam najnaravnejšo formulo za ureditev enega najbolj izpostavljenih in najvažnejših gospodarskih križišč severa in juga, vzhoda in zahoda. »Kdo more za trdno reči, da bi bile stari, kot so,« modrujejo dalje, če bi prišel takrat slovenski politik, njihovega realističnega kova, na mirovno konferenco s pojasnili, da smo Slovenci civiliziran, trgovsko zanesljiv narod, brez imperialističnih teženj, da bi bilo to važno ozemlje v naših rokah skoraj nevtralnno in za vse enako dostopno. Popolnoma prepričani pa so, da bi takrat Slovenci uspeli, če bi položili na zeleno mizo še zemljevide in statistike, če bi »... obudili v Francozih spomin na Napoleona (!), v Angležih, da so imeli v Trstu pred vojno kolonijo bogatih trgovcev (!)«. Poleg vsega tega držijo nad njihovo zamisljivo blagoslavljačo roko višje sile. Za varnost Slovenske države, pravijo namreč, da bi ne bilo treba imeti nobene »... skrbi, ker bi imela Evropa v svoji težnji po ravnovesju interese, da ne bi izgubila z geografske karte in ker bi bila politično tesno navezana na svoje slovanske sosedes (!) ...«

Tako si zamišlja mali Janezek ali ta novi sproščeni, kritični in stvariteljski rod, ki se zbira v »Slovenskem klubu« in okoli lista »1551«, veliki svet in v njem na najnaravnejši način, ob upoštevanju vseh »povezanosti, odvisnosti in razvojnih smeri«, rešen »osrednji slovenski problem«. Skozi to prizmo ocenjujejo ti ljudje brez pameti ali poštenosti našo zgodovino in sedanost in predvsem našo državo, ki jim je kljub temu, da sta jo gradila naš nacionalni genij in junaštvo nepriradna tvorba in v enakem odnosu, kakor vse druge države, med katere smo razdeljeni Slovenci. Povsod smo po njih občutku manjšina, povsod v enakem, težkem in ogroženem položaju. Bolj kot jugoslovenstvu in Jugoslaviji verujejo komponentam evropskega ravnovesja, pod katerega »zaščito« izumira prav tisto slovensko ljudstvo, ki neposredno poseduje ključ Jadranskega morja. Če jim življenje ob Soči in onstran Karavank ni zadostno svarilo in dokaz, naj jih prepriča, da uživajo brezmejno nacionalno svobodo vsaj tó, ko smejo v Jugoslaviji neodgovorno pisati in izražati celo tako cinične in gorostasne nazore.

Mi globoko obžalujemo, da je bil letos poskušen tako nizkoten in žaljiv napad na nacionalno čustvo, poštenost in razum akademikov-novincev. Prepričani smo, da bo le malokateri zašel na razgledno točko, s katere segajo »pogledi« do tako zelo majhnih obzorij. Najboljši dokaz za to nam je izredno velik dotok najmlajših visokošolcev v nacionalna društva. Prav spoznanje »duha, ki je vodil peresa« piscem »Naših pogledov«, služi kot najboljša propaganda nam, ki vidimo, da so jugoslovenski ideali skladni s slovensko zgodovino, ki čutimo naš manjšinski problem kot jugoslovensko vprašanje in ki verujemo, da je samo v jugoslovenski nacionalni in državni enotnosti največja moč, varnost, ravnopravnost in napredek nas svobodnih in največje upanje zaslužjenih.

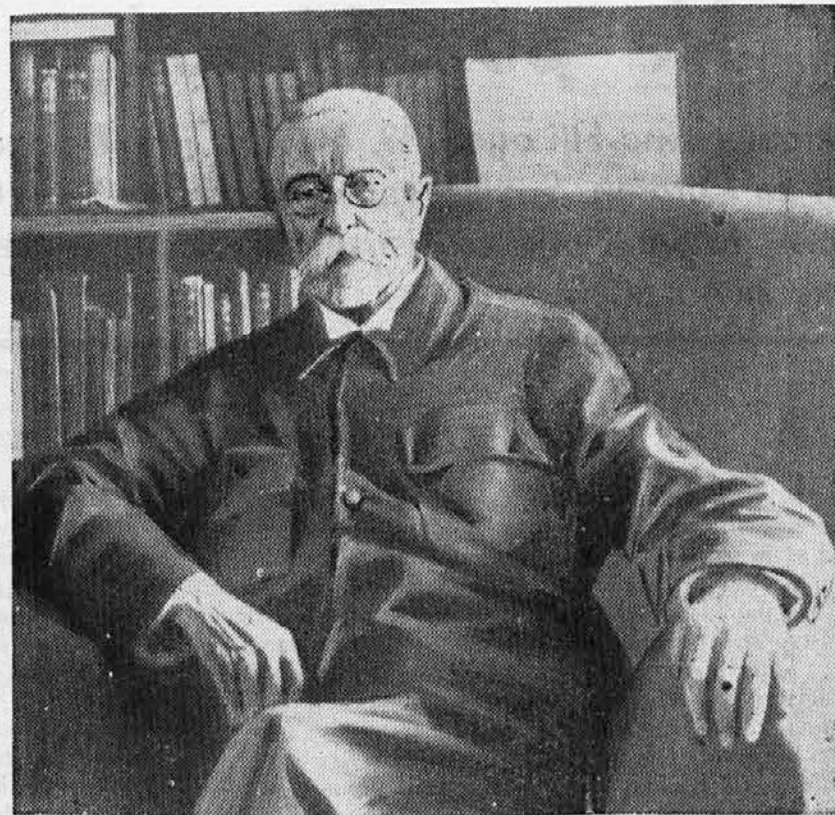
Bolj kot kdaj je »na mestu pesimizem« realistov, kajti »uplah volje in dejanja« Samoslovencev nista trenuten ali slučajen pojav, nego posledica spontane aktivnosti zdrave nacionalne mladine, ki se je sredi duševnega in moralnega razsula še trdnejše oprijela našega narodnega duha in jugoslovenske grude, da izpolni veliko delo, ki ji je odkazano.

Tem osnovnim idejam, ki so, kakor izredno priznavajo, plod skupnega razmišljanja vseh, ki stoje v ozadju »Naših pogledov« in po njih spoznanju edino prava pot, slede velike besede o de-

mokraciji in akademski svobodi. Vsi, ki poznamo ljudi in imamo vpogled tudi v ozadje vemo, da tu ne gre za demokracijo radi demokracije, nego za demokracijo, ki naj omogoči njih razdiralno delo, katerega idejne osnove in cilji so z njo v popolnem nasprotju. Ravno tako je z akademsko svobodo. Tudi njo ne razumejo, kot svobodo, ki temelji na načelu neoviranega znanstvenega udejstvovanja, tradiciji in visokošolskem dostojanstvu, nego kot svobodo, ki naj zanesse na univerzitetna tla anarhijo in jih oprosti splošnega pravnega in moralnega reda. Poleg gornjega nas upravičujejo k tej sodbi dogodki mnogih let nazaj, ki dokazujejo veliko neskladnost med teorijo in prakso. Tako prozorno početje ne moremo imenovati več — taktika, nego ga smemo že — neumnost.

Na poglavje, posvečeno akademskemu kulturnemu in političnemu življenju, ne čutimo potrebe odgovarjati. Kakor prikazujejo v njem klerikalne in marksistične visokošolce na osnovi »Straže v viharju« in »1551«, tako »poskušajo« označiti tudi nacionalne s citati iz »Naše misli«. Prizadeti pisec dokazuje, da sam ne razpolaga z lastnostmi, ki jih odreka drugim. Istočasno, ko toži nad načinom boja, moralo razpravljanja in objektivnostjo prikazovanja drugih, ravnodušno gazi svoja lastna pravila. S posameznimi stavki, ki jih je iztrgal iz kake sredine in jim s komentarjem dal drug smisel, skuša spačiti in potvoriti celotnega duha in vsebino našega lista in z njim jugoslovenske mladine.

Naj zaključimo: čeprav ne priznavajo disciplinirane demokracije in ne verujejo, da bi tudi kmet poljubljal pravično roko, ki bi mu jih naložila petindvajset zaradi kraje in goljufije prav tako, kakor gospodu nadsvetniku iz mesta, vendar dokazujejo s svojimi miselnimi izrodki in dejanji, da so ravno oni najbolj zreli samo za »demokracijo batine«.

Na velikega človeka, misleca in državnika T. G. Masaryka bo nacionalna mladina gojila lep in hvaležen spomin. Nikdar ne bomo pozabili, kaj je dal Češkoslovaškemu narodu, vsemu človeštvu in še posebej, kaj je dal kot učitelj jugoslovenski mladini in jugoslovenskemu narodu za uresničenje nacionalnega in državnega ujedinjenja.

Nejunačkom vremenu uprkos ...

Mnogo hrabrosti; mnogo snage treba da ima jugoslovenska omladina u ovom mutnom i teškom današnjem vremenu, da bi izašla čista i neokaljana u budućnost i lepšu i bolju i svetliju. 9. oktobar, dan kada je pao najveći naš junak, dan je razmišljanja, dan je i boli i tuge, ali i dubokog verovanja u besmrtnost naših nacionalnih ideala i u njihovu konačnu pobeđu koja mora da dođe prosto zato što pobeđuje uvek svetlo nad tamom i dobro nad zlim. Našavši se u jednom čudnovatom vremenu, mučnome i teškome, ne po žrtvama koje bi se tražile, već po tolikim sumnjivim vrednotama; našavši se u jednom nejunačkom vremenu, učmovalom duhovno, rastrojenom moralno, unazađenom materijalno — jugoslovenska omladina najdublje je osetila svu jadost našega življenja i svu gorčinu izpraznosti lažnih proroka i veličina koji posijaše širom našu zemlju. Čudnovato je to vreme, u kome su istinski ideali, i stare vrednote, bačeni sa svojih oltara i na mesta njihova postavljeni bezvredni idioti, sakrpljeni na brzu ruku, za trenutne potrebe jedne velike zablude koja hoće da otruje stari naš duh i divnu sadržinu njegovu.

I omladina je tu na bespuću — oko nje je tužan mrak današnjice naše i skoro nigde nema nijedne svetle luči — kao da su se pogasile ili povukle u nepoznate samoće; zamandaljena su vrata naše nacionalne istine i hotimično se ruše njeni hramovi. Strašna je duhovna pustoš i nestade pravog junaštva, i rasuše se sitni i mali, neugledni i lukavi, istraživači pega i nekadanji brisači prašine sa obuće velikih, bivše sluge i otrešine, a danas vojvode, laskavci i mame-luci — kao iz škrinjice Pandorisa prokuljaše i zauzeše sva mesta — i sad caruju i gospodare celokupnim našim življenjem i udariše na nj svoj bedni i žalosni pečat.

Jedan težak i zlohud pokrov nosi nacionalna jugoslovenska omladina i gleda kako se ruše njeni i nacionalni ideali, kako se obara ono što nosi duboko

usađeno u svojim mladim i toplim srcima; gleda gde se blatom nabacuje na svetinje nacionalne, gde sluge gluposti skidaju Heroje i na njihova mesta dižu prazne mešine i snopove izmlačene slame. Gleda gde se sve posunovratilo, gde je skoro sve prekrenulo verom, gleda i vidi kako se dobar deo naše zemlje vaspitava u zabludama i pogreškama, gde je kamenom zatrpan istočnik bratske ljubavi, a širokim i debelim mlazom izbija ogaj mržnje i gluposti.

Slušamo gde se sve smije našoj nacionalnoj etici i gde o moralu govore kockari i postavljaju dogme. Svud beda i mrak i ni u koga se ugledati — nema primera, nema ugovora, nema koga slediti, ostavljeni smo na bespuću — nema ko da vaspitava ni nas ni naciju i oni koji hoće nemoćni su, jer su zakovani, jer su sami.

Stojimo sami, mi omladina jugoslovenska i na najdublje i najbolnije osećamo svu ovu gorku jadnost našega življenja. I kad govorimo o našim idealima, čistim i neokaljenima, kada govorimo o našoj nacionalnoj istini — tada uvek jedna neorganizovana povika, jedan ludački histerični smeh — zagraja i hoće da uguši naš glas. Mi znamo da nas ne vole što smo omladina jugoslovenska i nacionalna — što su nas naši stari učili da takovi budemo i što mi drugačije ne možemo da budemo, jer smo vaspitani u duhu naše stare i čestite nacionalne etike koja kaže da je najgori čovek onaj čovek koji izneveri i prevvari veru svoju.

Stojimo na bespuću ali nismo ni klonuli ni malaksali; živimo u mraku i duhovnoj gadosti, ali nisu i naše oči zamračile, jer mi nosimo sjajne i velike luči, koje nisu ugušale u našim srcima već tu plamte i gore većnim plamenom neuništivoga idealizma.

Zato što verujemo nismo klonuli i ne bojimo se svog nejunačkog vremena, premda ga mi najbolnije osećamo, jer kao omladina najiskrenije osećamo. Verovati nepokolebivo u čiste ideale i ne dati se smesti u svome verovanju znači

biti hrabar i mi hoćemo da budemo hrabri, da budemo konačno jedini i pravi pobednici.

Mi želimo svetla i sunca in zato vapijemo iz ovoga mraka za istinom, za modrim nebom i toplotom iskrene ljubavi, hoćemo da vaskrsnemo ideale koje danas čuvamo u sebi i da ih dignemo visoko, u ono naše čisto plavetilo, gde su vekovima carovali nad zemljom i narodom našim; hoćemo da utvrdimo poljuljana verovanja, ali da ukažemo i na uzroke njihova pada; hoćemo da razgonimo mrak kako bi pod mlazovima novoga svetla svi likovi i sve stvari dobile meru svoje prave vrednosti.

Hoćemo da se vratimo našim idealima; da se vratimo našoj staroj nacionalnoj etici, da vaskrsnemo u junaštvu i čojstvu, da otresemo sa sebe blato i prašinu što nam ga nalepiše lažni proroci i učitelji — hoćemo da se vaspitamo i da vaspitamo u duhu našeg nacionalnog humanizma, u pravoj i istinskoj slobodi duhovnoj i materijalnoj, u čvrstini moralnih načela što ponikoše u surim planinama našim, u širokoj i toploj ljubavi bratskoj. Hoćemo za učitelje naše Heroje, naše junake velike i male, imene i bezimene, vekove izgaranja i pregaranja, žrtve bezbrojne — hoćemo da razgonimo mrak da bismo videli i upoznali pravu svoju zemlju i Otadžbinu i vaspitali se u toplom krilu njenom.

Dižemo glas svoj ovom nejunačkom vremenu u prkos, mi omladina ostavljena, ali puna vere u sebe, pravi i čestiti narod naš i zemlju našu. Nosimo, rekbi sami, zastavu starog idealizma i okupljamo se pod njom.

Oko nas viču i trguju, prodaju vrednote naše i licituju, sitan je i bedan taj dnevni život naš zavijen u mrak i glupost. Raskidaju nam zemlju i narod kao vojnici Hristove haljine i dele međusobno. I zar u njih da se ugledamo, zar ove da sledimo, da li oni nose luči svetlosti i verovanja...

Dižemo glas svoj ovom nejunačkom i kukavnom vremenu u prkos...

Ne pozabimo!

10. oktobra smo bili ogoljufani za Korotan. S „plebiscitom“ to vprašanje za nas še ni rešeno!

17. oktobra je bil poniževalno ustreljen v hrbet istrski junak in mučenik Vladimir Gortan

Zvesti sebi

Ob pričetku novega letnika »Naše misli« ne moremo mimo ogabnega dogodka, ki se je izvršil v času našega počitniškega presledka. Spominu hočemo ohraniti grd napad našega klerikalizma na Sokolstvo in »Družbo sv. Cirila in Metoda«, katerih narodno-obrambno manifestacijo v Kočevju je prikazal kot krinko, pod katero se skriva »Heil — Zdravo!« bratstvo. Ob tem partizanskem cinizmu pa hočemo dati obenem izraza našemu ogorčenju, a tudi spoštovanju, ki ga mladi gojimo do iskrenega, doslednega in uspešnega dela naših najodličnejših nacionalnih ustanov.

Mi bi šli lahko s prezirom mimo take zlobe in pokvarjenosti, če bi v njej ne videli zvestobo, ki jo goji do sebe naš klerikalizem s tem, da vzdržuje do »Družbe sv. Cirila in Metoda« predvojnemu enak, po izključno strankarskih vidiki uravnavan sovražni odnos. Kar je bilo možno pred prevratom, nismo mogli verjeti, da se bo ponovilo v nacionalni državi. Zopet smo se uverili, da sta bila prevarana naša sentimentalnost in naš optimizem. Mi moramo spoznati in priti enkrat na čisto, da imamo posla z zakrknjenim nasprotnikom, ki lahko menja zunanost, a nikdar dušo, ki v svoji politični totalnosti ne pozna nobenih obzirov, nobenega sramu in nobenega sodelovanja. Njegovo morda trenutno drugačno ponašanje je le taktičnega značaja: za njim tiči vedno končni cilj: podrediti in usužnjiti vse svoji stranki in njeni disciplini, izven katerih ni ničesar vrednega spoštovanja in priznanja. Le tako moramo razumeti tudi poslednji napad na »Družbo sv. Cirila in Metoda«, v kateri je naložen izključ-

no naš nacionalni kapital, naš najgloblji idealizem in največja požrtvovalnost. Ravno tako moremo razumeti le s tega vidika tudi ugotovitev, da stranki podrejena »Slovenska straža« nima in ne more imeti nič skupnega z drugimi narodno-obrambnimi društvi in grožnja, ki jo izgovarja, da bi s svojo prisotnostjo na skupščini v Kočevju izkazal hvaležnosti tistim, ki se najidealnejše, najširokogrudnejše in najbolj stvarno zanimajo za njegov nacionalni in socialni blagor. Ta slučaj nam je najzgovornejši dokaz o narodno-obrambnem udejstvovanju enih in »narodno-obrambnem« udejstvovanju drugih.

Kakor je to po eni strani težko in žalostno, pa vendar ima tudi svojo dobro stran. Kakor smo že rekli, je ta dogodek le ponovitev številnih v naši prošlosti. Na vsakega izmed njih je reagirala tista naša javnost, ki je znala in hotela podrediti vse ostale interese nacionalnemu, na edino zdrav in uspešen način: še bolj se je oklenila svojih narodno-obrambnih ustanov ter vidno dvignila njih moralno in predvsem materialno zmogljivost. Vsak atentat na matico našega narodnega odpora je torej zaznamovan v njeni zgodovini tudi kot pozitiven mejnik.

Kakor je ostalo vse tisto, kar je grdega, ozkosrčnega, reakcionarnega in anacionalnega zvesto sebi tudi v sedanjem položaju, prav tako smo še bolj dolžni, da ohranimo zvestobo vsemu tistemu lepemu, plemenitemu, razumnemu in požrtvovalnemu, kar je vedno o pravem času in na prav način reagiralo.

denti in njihovimi organizacijami o inozemstvu ne dajejo nikakega posebnega tona.

Nekoliko primerov nam najbolje prikaže škandalozno sliko razmer. Poglejmo si samo prilike v Pragi. Jugoslovenski študentje imajo tu prekrasen študentski dom, ki nosi ime pokojnega kralja Aleksandra. Po svoji ureditvi, čistoči in prekrasni legi se lahko kosa z marsikaterim modernim hotelom najnovejšega datuma. Našim študentom so v tem domu na razpolago res prekrasna, in kar je glavno, zelo cenena stanovanja. Med ostalim je šla uprava doma v svoji liberalnosti tako daleč, da dopušča enkrat na teden vstop ženskam v študentske sobe. In naši študentje? Oni niso zadovoljni!

Zahtevajo, da jim ta pravica ne bo omejena in da se jim dovoli v tem popolno »svoboda«. In okoli tega, se prirodno vodijo velike borbe! Uprava doma je pa med tem zavzela mišljenje: ali tako kot je, ali pa se bo z doma moralo zbrisati kraljevo ime in s tem bi seveda odpadla vsa pomoč naše in čehoslovaške vlade domu.

Take so torej »skrbni«, tako »delo« in »borbe« enega dela naših študentov v Pragi.

A njih ideali? Ko je izbruhnila meščanska vojna v Španiji, jih je 25 iz študentskega doma spakiralo stvari in odpotovalo direktno v — Valencijo! (do junija je bila polovico teh že mrtva!). Kaj bi ti ljudje počeli, da jih je pod orožje poklicala Jugoslavija, to sam Bog zna!

Za ilustracijo prilik med našimi študenti v bratski Čehoslovaški naj posluži tudi sledeči primer, ali bolje: kuriozum: Pot me je v neki stvari akademske Male Antante nanesla v Prago ter sem pri tej priliki moral obiskati tudi našega poslanika pri čehoslovaški vladi. Bilo je med drugim tudi govora o študentih, organizacijah in prilikah pri nas doma in v Pragi. Ves razburjen in nevoljen mi začne gospod poslanik pripovedovati sledeči dogodek, s katerim je imel opravka pred nekoliko dnevi: »Zamislite si, dragi gospod, drznost! Ne vem, če je kaj takega še kje mogoče. Sramota! Društvo naših študentov v Brnu si je izbralo pri zadnjem občnem zboru jugoslovensko-nacionalno orijentirano upravo. To vam izzove pri njihovih praških tovariših strahovito revolto in zaprepasčenje. Kaj da naredijo? Pomislite! Napišejo svojim tovarišem v Brnu pismo, v katerem se najprej zgražajo nad tem, kako je bilo mogoče, »da zaplovejo v tako motne vode«, zabelijo pismo s celo vrsto protestov in nato avtoritativno zagroze, da jih bodo dali pregnati preko meje, ker ne morejo trpeti, da jih njihovi tovariši v Brnu s takimi »postopki« in slučajni sramotijo pred demokratsko javnostjo Čehoslovaške.«

Kako so si zamišljali to pregnanje, na kateri način in kdo bi ga imel izvesti, to si seveda nikakor nisem mogel predstavljati in čisto sigurno bi posumjal v obstoj takega »protesta« praške komunistične kabarele, da mi gospod poslanik ni pokazal pritožbe brnskega društva naših študentov na jugoslovensko poslaništvo, kateri je bil priložen tudi prepis famoznega protesta njihovih praških tovarišev.

Da za ta slučaj čehoslovaška javnost najbrže ni zvedela, ali je zato par dni pozneje vsa Praga govorila o aretaciji dvajsetorice študentov — jugoslovenskih državljanov — komunistov. Kakšno je moralo biti delo, in nevarnost teh ljudi, more biti vsakomur jasno, če ima pred očmi dejstvo, da so čehoslovaške oblasti zelo liberalne in da je komunistična stranka v ČSR dovoljena.

Prostor nam ne dopušča iznašanja ostalih žalostnih in škandaloznih primerov ne samo iz Prage, nego tudi iz Dunaja in Pariza, kjer je vsa gniloba društvenega življenja velikega dela naših študentov potencirana še s separatizmom.

Nastane vprašanje kriyde za tako škandalozno stanje med našimi študenti v inozemstvu, od katerih niti narod, niti država ne more pričakovati nobenih koristi.

Pri tej priliki moramo ugotoviti skrajno malomarnost merodajnih faktorjev,

ki za tako stanje nosijo največjo odgovornost. Ironično namreč zveni, da največji del te »zlate mladine« vzdržuje s štipendijami naša in čehoslovaška država. Tu začne drugo žalostno poglavje: Naše in tuje štipendije za študij jugoslovenskih visokošolcev na inozemskih univerzah. Kdo vse lahko dobi pri nas štipendijo? Vsi, samo ne jugoslovenski nacionalisti! Vprašate zakaj? Tudi na to znajo merodajni faktorji »modro« odgovoriti: »Nezadovoljni element moramo namreč zadovoljiti!« Kar se pa tiče raznih francoskih, čehoslovaških in nemških štipendij, za katere vršijo izbiro same prosvetne oblasti dotičnih držav, mislimo, da bi se tudi dala doseči kontrola naših oblasti. Nikakor si namreč ne moremo predstavljati, kaj bi rekla Nemčija, da na primer naša vlada razpiše jugoslovenske štipendije za nemške študente, dodeli jih pa sicer nemškemu državljanom, ali »oboževatelju« kake druge ideje, kakor je nacionalsocializem. Trdno smo uverjeni, da protestna nota nemške vlade ne bi izostala.

Mislimo, da je skrajni čas, da se temu vprašanju posveti potrebna pozornost. Na vsak način je treba doseči, da bodo postali tisti, ki jih pošiljamo v inozemstvo strokovnjaki v predmetu, zaradi katerega so deležni podpore in ne strokovnjaki raznih anacionalnih in protidržavnih idej.

Zagreb.

R. S.

AKADEMSKI ODSEK JUGOSLOVENSKO-BOLGARSKE LIGE

Akademski odsek Jugoslovensko-bolgarske lige je najmlajša organizacija na naši univerzi, ki pa radi vzvišene ideje, ki jo zastopa, spada na čelo vsem sličnim in drugim organizacijam. Kajti, akademski odsek JBL zastopa in širi idejo bratskega sporazuma med obema južnoslovanskima narodoma, t. j. propoveda bratsko ljubezen med dvema sedanjima slovanskima narodoma.

Nezdravo razmerje, ki je trajalo desetletja in stoletja, večkrat prekinjeno z vmesnim prijateljskim sožitjem s srbskim plemenom, da takoj nato vzplamti v novo sovraštvo, sovraštvo, ki ga morata gojiti le dva rodna brata drug na drugem, je škodovalo obema. Ljudje, ki so to izprevideli, so žal ostali v manjšini. Morala je priti balkanska vojna in njen žalostni zaključek, morala je priti svetovna vojna in ji slediti tragična povojna leta, da so končno izprevideli tudi poslednji zapeljanci in se priključili onim, ki so bili dalekovidnejši in so že zdavnaj spoznali, da je gojitev sovraštva med dvema bratskima narodoma, služba onemu inozemstvu, kateremu je še balkanska zveza na poti, kaj pa šele močan slovanski narod, ki naj bi združen postal odločujoči činitelj na Balkanu.

Toda kljub vsem spletkam in vsem nam sovražnemu inozemstvu, smo prišli do sporazuma in dne 24. januarja t. l. je bil tudi formalno podpisan pakt o večnem prijateljstvu z Bolgarijo. Vsi smo priče, s kakim navdušenjem je bil pakt sprejet v našem narodu. Nič manjše ni bilo bolgarsko veselje. Še vedno nam je živo v spominu sprejem, ki ga je doživela ljubljanska JBL v Bolgariji. To je bila triumfalna pot med gostim špalirjem šest milijonov sovražstva naveličanih bratov!

Isto so doživljali pri nas bratje Bolgari. Vse te manifestacije pa so najbolj zgovoren dokaz, da smo na pravi poti in ponovno smo se mogli prepričati, kako globoko je razumel blagopokojni Kralj Zedinitelj svoj narod...

Novo ustanovljeni akademski odsek JBL je torej iz popolnoma razumljivih vzrokov našel pri akademskih in polno razumevanje.

Jugoslovenski študenti na inozemskih univerzah in poglavje o štipendijah

Praga, Dunaj, Pariz! Sem naša nadebudna mladina že od nekdanj rada zahaja na svoje visokošolske študije. Ostale inozemske univerze so mnogo manj obiskane. V obzir pridejo še: Berlin, München, Graz, Waršava. Razkropljeni so naši študentje tudi po nekaterih drugih evropskih mestih, vendarle v zelo majhnem številu. Kakor smo pa že povdarili v začetku, najmočnejše kolonije jugoslovenskih študentov imajo Praga, Dunaj in Pariz.

Zakaj? Predvsem, to so kulturna središča prvega reda z najstarejšimi univerzami. Tu je doma tradicija. Premnoga imena najslavnejših učenjakov preteklosti in sedanjosti so vezana ravno na omenjene univerze. Poedine katedre in fakultete uživajo svetovni sloves. Potem pa: Ljubljana je svojo univerzo dobila šele po vojni in Zagreb tudi ne mnogo preje. Tako je naša predvojna ukaželjna mladina bila prisiljena na »romanje« na Dunaj in v Graz, ki nam je bil najbližji po oddaljenosti in v Prago, ki nam je bila najbližja po duši in srcu. Ne smemo pozabiti, da se je v Pragi in na Dunaju (tudi v Grazu) vzgojilo veliko število pomembnih in slavnih imen naše predvojne generacije, ki so našemu kulturnemu in političnemu življenju dajali ton in obiležje, a v borbah za narodni preporod in osvobojenje odigrali najvažnejšo vlogo. V kratkem: univerze na Dunaju, v Pragi in Grazu, odnosno akademska društva naših študentov na teh univerzah so bila vedno žarišča kul-

turnega in nacionalnega dela — izviri mladih sil in intelektualcev, bodočih učiteljev in vodij naroda, ki — ne samo da so ga razumeli, nego so bili z njim tudi stalno v kontaktu, za njega dobrobit delovali in še več žrtvovali...

Danes? Od predvojnih tradicij je ostalo samo, da naši študentje še vedno zelo radi zahajajo na svoje študije na Dunaj, v Prago, Graz in Pariz. Vse drugo je prestalo — se je preokrenilo! Svetovna vojna in dogodki, ki so ji sledili, so tudi tu pustili svoje sledove. Na žalost — negativne in destruktivne! Med tem, ko so nam pred vojno Praga in Dunaj iz vrst naše mladine dajala odlične narodne vzgojitelje, elito našega kulturnega in političnega življenja, graditelje velike Jugoslavije — nam po vojni z istih univerz prihajajo ljudje najmanj zaželjeni, zastrupljeni nečim, kar je našemu narodu tuje in po svojih posledicah skozi in skozi negativno in destruktivno.

Akademska društva naših študentov v Pragi, na Dunaju in v Parizu so postala nevarna torišča komunizma in separatizma, katera prevzemajo v mnogih slučajih tudi vlogo posrednika med komunističnimi centralami, ki se nahajajo v teh mestih in njihovimi ekspoziturami pri nas.

Moramo seveda izvzeti študente in organizacije, o katerih ne moremo kaj takega trditi, na žalost so pa te častne izjeme tako redke in zraven tega neaktivne, da obči sliki razmer med našimi stu-

Odbor je v polni meri izvršil poverjeno nalogo. Njegova dva največja uspeha sta brez dvoma, priredba letovanja v Varni in izmenjave počitniške prakse. Kdor je imel priliko razgovarjati s 13. srečnimi letoviščarji, je izvedel od njih same superlative o Bolgariji, bolgarskem narodu, Varni, sprejemih itd.

Odbor si je marljivo prizadeval izvršiti tudi druge naloge kot: prirediti predavanja, tečaj bolgarskega jezika i. dr.,

kar pa mu ni uspelo radi tehničnih ovir, ki jih ni bilo mogoče premostiti.

Sedaj pa, ko imamo med lastnimi vrstami 13 mladih, navdušenih »Bolgarov«, imamo tudi kader predavateljev, ki bodo v tem semestru nastopili in tako nadoknadili, kar je bilo zamujeno. Istočasno pa se bodo oddolžili bratom, do katerih je sedaj tako lahko priti, kajti žična meja je danes za vedno odstranjena. *Munja*

Prva studentska radna četa — 1937

Ne da je potreban idealizem za ovaj naš rad za narod nego je potrebna vera i to fanatična vera. Ovo je leto, eto, bilo četrto koje smo proveli u teškom i zamornom radu pod udarcima nemilosrdnog sunca, to je, eto., bilo četrto leto kojega je oznaka bila ne plandovanje nego krvavi žuljevi po dlanovima. Posle toliko godina, mislimo da je vreme da povučemo neku bilansu, da se zapitamo kakva je uspeha imao ovaj naš rad, da ispitamo kakvim je zanimanjem javnost pratila naša nastojanja. Jer, ako mi i ne radimo za slavu, ako smo i svi mi radnici na tom našem delu bezimeni, ipak mi ne kopamo bunare, ne gradimo škole i puteve negde na Marsu nego tu, u ovoj našoj zemlji. Pa, kad je tako, šta misli ta zemlja o nama, zna li uopšte za nas? Toliko se u nas govori o »nesebičnom radu za narod«, o »konstruktivnom radu«, o »davanju primera«, o »podizanju sela« i još o bar stotdeset sličnih idealnih poslova da je, mislimo, opravdana želja da doznamo šta upravo ta blagoljubiva sredina misli o studentima koji svoj godišnji odmor provode po zabačenim selima u neprijatnom i napornom fizičkom radu — i to ne za sebe nego u pravom i bukvalnom »radu za narod«.

Bolje je za to i ne pitati. Jer, kolikogod čovek i bio ravnodušan, ne može ostate hladan kada vidi na šta je usredsređeno zanimanje naše javnosti. U škole koje smo mi podigli po podravskim močvarama već davno idu deca, nebrojeno je ljudi već prošlo putem što smo ga izgradili u Fruškoj gori šest naših velikih česama opskrbljuje već godina i mesecima nekoliko bezvodnih hercegovačkih sela — niti ko zna za to niti to koga zanima. Naša velika štampa ima preča posla nego da se pozabavi grupom »nekih ludih studenata«, njoj je mnogo interesantnije kada može pisati o studentskim štrajkovima, o razbijanju univerzitetskog nameštaja itd.

Kopamo mi tako te bunare, gradimo škole, čistimo odvodne kanale i pitamo se najzad: »Pa, dobro, vruga, za koga mi to upravo radimo, ima li koga što bar misli na nas kad se pečemo po ovom suncu, stojimo do pojasa u smrčljivoj žabokrečini zapuštenog kanala, pijemo malaričnu vodu?« Narod? Eh, tužno je to pitanje, tužno kada vidimo ono nejasno nepoverenje kada dolazimo, kada dižemo logor, čak i kada već udarimo pijukom. Pa da, ko će to verovati da to dolaze đaci sa velikih škola, fina gospoda, u ovo naše zabačeno i siromašno selo samo zato da bi nam podigli česmu? Tu su neki dublji računi, to je neki naročiti interes, bogzna neće li nam posle porez povisiti? Nismo se mi ni upuštali u neke dugačke razgovore da razbijemo ove sumnje. Kako i dato razbijemo kada u naše selo niko i ne dolazi sem ako mu je ono potrebno pred izbore! Radili smo svoj posao mirno i hladnokrvno i, kad je bio završen, spremili svoj alat s tim da dogodine opet pođemo u kraj gde je naša pomoć potrebna.

Zato velim da je za taj naš rad potrebna fanatična vera. Mi fanatično verujemo u poslanstvo našeg rada, verujemo da preporod naše zemlje i naroda zavisi od triju uslova, to su: rad, rad i rad. Zaboravljeni i »neinteresantni«, zakopani u nekom zabačenom selu, ta nas vera drži — i čini nas gordim. Jer, ma koliko bilansa bila naoko žalosna, znamo mi vrlo dobro da će baš ta omladina, omladina radna i požrtvovna, povesti naš narod boljim putevima.

Kao što smo javili u jednom od poslednjih brojeva prošlog godišta, trebalo je ove godine da radimo u selu Čelebićima, u blizini Konjica. Međutim, kada je onamo stigla skupina od pet ljudi (koja je imala dužnost da do dolaska »glavnine« ureda logor), videlo se da posao u tom selu daleko prelazi snage Prve studentske radne čete: tu je, ustvari, trebalo izgraditi kompletan vodovod. Kako to nije moguće, odlučeno je da se ovog leta radi na Bijelom Polju i to u njegovom severoistočnom delu koji je ceo bez vode. Izbor je pao na selo Željušu dok je logor smešten u selu Potocima.

Bijelo Polje je ravnica na desetak kilometara severno od Mostara. Velikina iznosi, otprilike, dvadesetpet kvadratnih kilometara, najveća dužina deset i najveća širina pet kilometara. Jedina veća voda je Neretva ali ta protiče Poljem sasvim na zapadnom rubu tako da pojedina sela leže od nje po sat hoda daleko. Tako i Željuša koja se sve do ovog leta snabdevala vodom iz jedne javne čatrnje i nekolicine privatnih. Te privatne čatrnje su toliko male da ne zadovoljavaju ni potrebe u vodi za piće, o pranju ili, čak, zalivanju duvana (koji je onde glavni proizvod) da i ne govorimo — dok se javna čatrnja ovog proleća srušila. Nismo se mnogo dvoumili kad je pao predlog da u Željuši izgradimo potpuno novu čatrnju. Potreba je bila toliko jasna da nije trebalo mnogo ispitivanja, pa je uskoro u Potocima »Svetosavski dom« (sokolana i, do poslednjih opštinskih izbora, sedište opštine) bio spreman da dočeka »glavninu«. Udešavanje nije trajalo dugo: kupili smo slame, napunili trideset slamarića i poredali ih u lepom redu po dvorani, a pred domom podigli jarbol na koji se svakog jutra podizala trobojnica.

Rad je trajao od 6 jula do 18 avgusta. Četa je brojala oko trideset ljudi, od toga deset iz Ljubljane, šest iz Zagreba, toliko iz Splita, trojica iz Srajeva, dvojica iz Beograda; dalje, imali smo ove godine i prvog inostranog gosta, druga iz Švicarske, i, zatim, trojicu mladih seljaka iz raznih krajeva države (jedan iz okolice Sunje, drugi iz okolice Kragujevca i treći iz okolice Novog Sada). Potonji su bili pozvani u našu četu da bi se upoznali sa duhom našeg pokreta te postali pioniri jednog novog shvatanja saradnje grada i sela, inteligencije i naroda. Naravno — izlišno je i govoriti — svi su bili ravnopravni u dužnostima i pravima.

Rad je bio težak. Prvo zato što je zemljište bilo vanredno tvrdo. Čatrnja se gradila na velikoj poljani koja se, u toku vekova, stvorila od nanosa. Taj krupan šljunak i pesak bio se pretvorio u toliko tvrd konglomerat da je često izgledao kao da radimo u živom kamenu. Krvavi žuljevi su trajali jedno četrnaest dana a onda su nam ruke već bile otvrdle pa je rad napredovao bolje. Drugu veliku tegobu rada je predstavljalo sunce. Nije, mislim, potrebno govoriti o njegovoj jačini u Hercegovini, u blizini Mostara. U Sahari već ne može biti mnogo gore. A najgore bilo to što je radilište bilo na potpuno otvorenoj poljani gde o nekom hladu nije moglo biti ni govora. Pisac ovoga je radio u jednom od najtoplijih čeških ugljenokopa: a može se zakleti da ni u Željuši nije bilo manje znoja. Taj nam u opšte nije kapao nego je tekao u kaskadama. Prijatelj Švicarac bio mišljenja da je to mnogo »južnačkog sunca« odjedanput.

Čatrnja je veličine 4 × 5 m, dubine do pet metara, filtrom i posebnim crp-

nim bunarom. Građena je sva od betona i utrošen je vagon cementa. To daje najbolji pojam o njenom veličini. A o kakvoći možemo reći to: toliko je dobro izabrano mesto i toliko je dobro izveden posao da smo pri mešanju betona za poslednje radove (gornju ploču) mogli da uzimamo vodu već iz same čatrnje: to samo jedna jaka kiša bila pala.

Sam rad bio podeljen na pre i posle podne: naizmenično je jedna skupina radila pre a druga posle podne. Naročito naporna bila poslepodnevna jer se tu nije mogla iskoristiti jutranja kakva-takva svežina; jara je poslepodne bila neizdržljiva. Kako da nije bilo nijednog slučaja sunčanice, tome se još i danas čudimo. Isto tako, sem slučajeva poremećene probave, nije bilo nikakvih težih oboljenja.

To bi, u glavnom, bilo sve šta ima da se kaže o našem ovogodišnjem radu. O kakvoj rasonodi ne mogu da pričam jer rasonodi nije bilo. Imali smo samo radio-aparat i oko njega bi se odvijao »noćni život« koji se, prema Pravilniku, završavao u deset sati. Ustajanje bilo u pet, početak rada u šest. Zato tek u šest jer smo od Potoka do Željuše imali tri kilometara da pešačimo. E da, provod to nije bio. Sve drugo pre nego to. Ali, mi se nadamo da će naš boravak u kamenitoj Hercegovini ostaviti i drugih tragova nego što su česme i čatrnje. Evo drugih tragova:

**Kdor nacionalist,
ta Sokol!**

Jadranašice na delu med narodom

»Delo med narodom in za narod« je kaj lepo geslo in ne najdemo skoro akademске organizacije, ki si ga ne bi že kedaj napisala na svoj prapor. Posebno v volilnih bojih so te besede redno vporabljenе kot uspešno agitacijsko sredstvo. Žalibog se običajno ostane samo pri besedah, kajti nekateri mislijo, da je preveč ako se obljubo tudi izpolni. A me mlade nismo hotele slediti takim zgledom.

Že dolgo od tega smo članice »Jadranašice« sklenile, da poskusimo uresničiti to točko našega programa, ki smo ji do tedaj posvečale vse premalo pozornosti. Ko smo zbirali podatke in nasvete pri ljudeh, ki so imeli že izkušnje v podobnih stvarih smo videle, da imamo prav malo dobrih zgledov, po katerih bi se lahko ravnale. Morda Studentske radne čete in Delavne tabore skavtinja v Prekmurju. Vse druge slične akcije pa so se že ob površnem pogledu pokazale kot propaganda za to ali ono politično skupino. Zato v njih nismo mogle iskati svojih vzorov.

Namenile smo se, da od blizu spoznamo križe in težave našega kmeta ter mu po svojih skromnih močeh pomagamo. Svojo pomoč pa smo želele nuditi onemu delu našega naroda, ki ga v že itak slabih gospodarskih in higijenskih razmerah teži še tretja skrb: nevarnost potujčenja.

Sedaj najbrže mislite, da smo se napotile na mejo. Toda motite se. Žalostni kraji kamor nas je vodila naša pot, leže prav v osrčju naše zemlje. To so kraji, v katerih se ogromna večina naših dan za dnem bori za skorjo kruha, za ped zemlje in za svojo besedo s peščico tujcev, ki imajo stvarno vso oblast v rokah. Bile smo na Kočevskem.

Prvi poskus, naš lanski tabor v Slovenski vasi pri Stari Cerkvi se je popolnoma posrečil in tako smo šle letos že z večjim samozaupanjem na delo. Pri skrbeli smo si projekcijski aparat in filme, zbrale tri polne kovčke knjig in precej obsežno domačo lekarno. Banovina naš je razen s knjigami tudi gmotno podprla. Pri Ciril Metodovi družbi smo dobile še statistiko Slovencev v okoliših, ki smo si ga letos izbrale, povrhu pa še cel kup dobrih nasvetov in želja.

»Bijelo Polje, 21. VIII. 1937.

Mnogopoštovani Gospodine Professore!*

Javljam Vam da su na sv. Preobraženje Hristovo svečano od naroda ispraćeni i otputovali naši dragi gosti, a Vaši čestiti studenti.

Uoči sv. Preobraženja, t. j. na 18 tek. mj., pri svršetku rada na čatrnji, seljaci i mjesna Sokolska četa priredili su našim dragim studentima u selu kod napravljene čatrnje skromnu večeru i sijelo, a najprije, razumije se, bilo je isvećenje i govor.

Na sijelo su došli i odlični gosti i delegati Sokolske župe Mostar.

Održano je više zahvalnijih govora Radnoj studentskoj četi, a najviše njihovu organizatoru.

Što mi je najmilije, Gospodine Professore, da Vas izvijestim o ovim ljudima što nam ih amo poslate, a to je da su svi izanrednog odličnog ponašanja bili. Nikad i nijedan ni najmanjim gestom nije pokazao ni najmanju nepristojnost. Ovu uspomenu na ove čestite momke mi više cijenimo, nego onu čatrnju što zje oni podigoše u selu Željuši. Zato smo ih zavoljeli kao braću kao djecu svoju. Koliko smo zavoljeli mi njih a oni nas, to su zasvjedočile obojih suze pri rastanku našem.

U ime svoje, u ime naše Sokolske čete i u ime svojih parohijana, ja Vam se zahvaljujem, Gospodine Doktore, što ste spremili u našu sredinu ovake inteligentne, čestite i vrijedne narodne radnike.

Mnogo Vas poštuje i pozdravlja Vaš udani

Protojerej-stavrofor
Stevan Šiniković,
paroh bjelopoljski.«

* Dr. Laza Popović.

V ostalem pa smatramo, da je treba korupcijo uničiti!

hlapčevati tujcu. Domačini so se dokaj pozno spomnili, da so Kočevarji prav za prav njihovi gostje, kateri bi se sedaj radi zaigrali vlogo ježa v lisičjem brlogu.

Med resne pogovore je padla šaljkva v najpristnejši ribniščini. Smeh je razvedril obraze, me pa smo opozorjene po takih jezikovnih odtentkih povprašale naše obiskovalce odkod izvira njihov rod. Začudile smo se, ko smo slišale, da še nihče od njih ni delj v teh krajih kot samo dobo ene ali dve generaciji. »Kaj pa tisti Slovenci, ki so bili pred vami tu, saj so vendar bili, ne?« »Vsi so se izpridili« — je glasil odgovor. Naštevati so nam družine, ki so šle pred desetimi, petnajstimi leti prišle iz popolnoma slovenskih krajev, pa so danes najhujši nemčurji. Navedli so nam vas, kjer pred eno generacijo ni bilo niti ene kočevske hiše, medtem ko se danes vsi štejejo za Kočevske Nemce, čeprav so potomci samih slovenskih staršev. V Kočevski Reki, so pravili, lahko naštejemo vse prave nemške družine na prste na roke, vas pa kaže čisto kočevsko lice. Prav za prav moramo občudovati življenjsko silo teh nemških drobcev, ki so stoletja in stoletja mešali svojo kri s slovensko in imajo še vedno pogum trkati se na svoja prsa sklicujoč se na svoje čisto germanstvo.

Čim delj je tekel pogovor vedno več nujnega zdravila potrebnih ran se je odkrivalo našim očem. Pred nami so gradili problemi, ki jim v kljub vsej svoji dobri volji s skromnimi sredstvi in izkušnjami, s katerimi smo razpolagale, nismo mogle najti rešitve. Videle smo, da bo vse to kar homo lahko napravile le kapljica v žejni puščavski pesek. Daruj jim nekaj živil — vseeno bodo stradali, kajti Kočevar Slovincu ne da za služka; uči matere higijenskih pravil — otroci jim bodo vseeno bolehalo v temnih vlažnih bajtah; daj otroku slovensko knjigo — v nemški šoli kamor ga pošiljajo nezavedni starši bo mesto ene naše dobil pet tujih. Kočevarji znajo skrbeti za svoje — reveža med njimi skoro ni najti, učiteljstvo je zavedno in borbeno, dočim je naše čisto mlačno in indiferentno. Pa ni čuda! Saj se smatrajo službena mesta na Kočevskem po večini kot kazenska in skoro ne moremo zameriti majhne vne me človeku, ki so ga radi njegovega prepričanja postavili za kazen v kot. Dobe se pa tudi častne izjeme, ki v kljub temu ne izgube veselja do dela za dobro stvar. A takih je malo. Čas je že, da bi se odgovorno činitelji zavedli škode, ki jo povzročajo s takimi ukrepi in da bi potem postavili na tako izpostavljenih mestih mlade navdušene borce ter jih za težko delo še posebej nagradili.

Načela sem tu le nekaj najbolj perečih problemov in nakazala nekaj misli, okrog katerih so se vsakega večera sukali naši pogovori z obiskovalci, ki so prihajali v vedno večjem in večjem številu. Če bi pa hotela samo naštetiti vse v nebo vpjioče krivice, ki se gode tam doli našim ljudem in katere so nam zaupali na naših večernih zborovanjih ali pa smo izvedele zanje ob priliki naših obiskov po okoliških vaseh, potem bi lahko napolnila ves list.

Vse te žalostne vesti nam niso mogle vzeti volje in poguma. Že prvi dan po prihodu smo si napravile delovni načrt. V vasi smo sklenile ostati 14 dni in v tem času smo morale obiskati še dober ducat okoliških vasi, ki leže čisto po ure daleč skrite v obširnih gozdovih. Časa nam torej ni preostajalo.

Naša prva skrb je veljala predavanju, ki smo ga napovedale za nedeljo popoldne v šoli. Precej križev in težav smo imele, predno smo zlepa in zgrda pripravile filmski aparat do funkcioniranja. Nič manj se ni mučila naša predavateljica, ki je cela dva dneva ni bilo videti izza ogromnega kupa higijenskih

knjig, iz katerih je do zadnjega hipa, vestno kot za diplomski izpit, ponavljala obširno snov. Zato so je potem tudi dobro izkazala in žela obilne sadove svojega truda. Ko smo namreč naslednjega jutra prišle z obiski po sosednjih vaseh in smo prišle v gorsko vasico, nam je žena, ki je bila prejšnje popoldne s svojimi otroci na predavanju, takoj povedala, da se otroci že od jutra neprestano hodijo umivati, ker nam hočejo dokazati, kako dobro so si zapomnili naše nauke. Po tem predavanju so se ljudje zatekli k nam po nasvete za vse svoje bolezni in me smo pridno zdravile z obobole, glavobole in potolčena kolena. Več pač nismo mogle, čeprav so nam pripisovali vprav zdravniške sposobnosti.

Naše dneve so skoro popolnoma izpolnili obiski od vasi do vasi, od hiše do hiše. Zjutraj smo pustile doma le po eno, da je skrbela za lonce, druge pa smo si naložile polne nahrbtnike knjig in šle s statistiko s specialko iskati onih, ki jim je bilo čtivo namenjeno. Včasih smo jih takoj našle, često pa smo šle po dolgih ovinkih uzrle par rdečih streh, napol kritih med drevjem v kaki gubi valovite gozdne pokrajine. Povsod so nas prijazno sprejemali, a navadno so šle po dolgi razlagi razumeli, zakaj smo prišle. Tako neverjetno se jim je zdelo, da se kdo zanima za njihovo bedo. V očeh smo jim brale hvaležnost za knjige, ki smo jim jih poklonile, čeprav niso izgubljali radi nje mnogo besedi. Naši ljudje pač niso prijatelji besedičenja, več ti pove ena sama njihova kretnja kot cel dolg govor. V zahvalo bi nam bili povsod radi postavili, s čemer so pač mogli. Stara ženica v bajti je obrisala za nas edini majavi stol. Kjer je bila revščina manj kričeča, so nam vsilili vsaj kako jajce, čeprav smo se branile, otroci pa so nam žarečih lic

prinašali gob in malin kot zahvalo za pisane slikanice, ki smo jim jih darovali.

Trudne, lačne in srečne smo se navadno vračale šele pozno popoldne domov, kjer nas je čakalo drugo delo. Treba je bilo prepisati za ves cerkveni zbor tekste cerkvenih pesmi, treba je bilo izpraševati dekleta-deklamatorice za bližnjo veselico. Če ni bilo drugega dela, smo se šle ponujati našim prijateljem na vasi za grabljice. In veseli so nas bili. Saj je bilo še dosti sena in vedno premalo rok. Kar pónosne smo bile na prve žulje.

Bliskoma so minevali dnevi. Zadnja nedelja našega bivanja je bil velik vaški praznik. Bila je zadnja nedelja v mesecu, edina, ki ima slovensko mašo. Da bi bilo čim slovesnejše, smo tudi me pomagale na koru in s skupnimi močmi smo se kar dobro odrezali. Tako so nam vsaj govorile solzne oči prisotnih vernikov, ki so tega dne šle drugič v cerkvi slišali slovensko pesem.

Popoldne smo priredile veselico. Obiskali so nas Slovenci iz Kočevja in s svojo igro ter pevskim zborom pripomogli skromni prireditvi do večjega učinka, zlasti v očeh Kočevarjev, ki so nas ves dan le skrivoma opazovali.

Veselica je bila obenem naše slovo. Koliko rok smo morale stisniti, koliko pozdravov smo morale izmenjati! Skoro smo se sramovale velike hvaležnosti, ki smo jo prejemale za tako malo truda in dobre volje. Vedele smo, da se nam v glavnem ne zahvaljujejo za darovane knjige in živila, temveč za vzpodbudo, sočutje in zavest, ki smo jim jo dale. Dokazale smo jim, da niso popolnoma zapuščeni, da so še drugod ljudje, ki cenijo njihove napore in kateri se bodo skupno z njimi veselili njihovih uspehov.

Nekaj misli o razmerju med cerkvijo in državo

Problem razmerja med cerkvijo in državo je eden izmed najtežjih in najdelikatnejših problemov našega državnega življenja. Zato mislimo, da ne bo odveč, če se nekoliko pomudimo pri njem in da podamo nekaj misli o tem, kakšno naj bo v bodoče pri nas razmerje med cerkvijo in državo.

Problem razmerja med cerkvijo in državo ni novega datuma, temveč je nastal že s prihodom krščanstva v Evropo. Pred krščanstvom Evropa ni poznala cerkve, t. j. organizacije, ki ne bi bila identična z državo in v skladu z njenimi interesi. Znano nam je, da v stari rimski državi ni bilo cerkve, temveč je država sama vršila vse one funkcije, ki so se tikale vere. Duhovništvo je bila državna ustanova, rimski cesar je bil vrhovni svečenik, verski obredi pa so spadali v javno pravo, kamor n. pr. danes spadajo državno, kazensko in uradniško pravo.

Šele krščanstvo je prineslo v socialno življenje cerkev, t. j. organizacijo, ki ni bila identična z državo organizacijo. Tedaj je nastal problem, ali je država nad cerkvijo, ali je cerkev nad državo, ali pa sta obe enakovredni, koordinirani.

Ta problem so različno reševale različne cerkve in države, različno v raznih časovnih razdobjih. Na vzhodu Evrope se je smatralo, da sta si cerkev in država enakovredni. Zato sta sodelovali in obstojala je takozvana »simfonija« med cerkvijo in državo. Na zapadu Evrope se je v srednjem veku razvilo nazor, da je cerkev iznad države. Ostanke tega naziranja so se ohranili še do danes v obliki katoliškega klerikalizma. Protestantska cerkev pa se je podredila državi. Med tem, ko sta katoliška in pravoslavna cerkev organizaciji s svojim posebnim pravom, različnim od državnega, protestantska cerkev nima svojega prava in živi po državnih predpisih.

Razmerje med cerkvijo in državo, kot ga poznamo danes, je plod dolgega zgodovinskega razvoja. Nastajalo in razvi-

jalo se je počasi, včasih mirno, včasih pa je bilo plod dolgotrajnih in krvavih bojev. Moderna država ne prizna nika-ke vrhovnosti cerkve, temveč smatra, da je država nad cerkvijo. Drugo načelo, ki ga izvaja država v svoji politiki, je priznanje svobode vesti in verske strpnosti, t. j. vsakdo ima pravico menjati in izbrati veroizpoved ali biti celo brez veroizpovedi.

Moderna država ne zanika obstoja, niti pomembnosti cerkve. Kolikor pa ji pripisuje pomembnosti za socialno življenje, ločimo dva sistema, in sicer sistem državne podpore cerkvi in sistem ločitve cerkve od države.

Po prvem sistemu smatra država, da ni dovolj, ako štiti verske pravice svojih državljanov po načelu svobode vesti in verske strpljivosti, temveč daje verskim združenjem državljanov, t. j. cerkvam, podpore. Misli namreč, da ima cerkev velik pomen za socialno življenje. Cerkev vzgaja državljan v veri in morali, kar ni brez vrednosti za državo. Država meni, da je moralna vzgoja prebivalstva osnova in edini trdni temelj države. Zato se država ne omeji na to, da dopušča versko svobodo svojim državljanom, temveč tudi pospešuje delovanje cerkve. Cerkev dobiva od države denarne prispevke, duhovniki se smatrajo za državne uradnike, ki dobivajo plačo, država skrbi za izvedbo cerkvenih odredb event. s silo, ker cerkev ne razpolaga s prisilnimi sredstvi. Pri vsem tem pa se država ne vtika v cerkvene dogme in kanone, čuva pa si pravico nadzora nad zunanjo stranjo cerkvenega življenja.

V okviru sistema državne podpore cerkvi ločimo sistem prvenstvene (državne) cerkve in paritetni sistem. Po prvem daje država podporo le eni cerkvi, ki jo prizna za državno. Po drugem sistemu pa vse cerkve v državi uživajo enako podporo po potrebah poedinih cerkva.

Sistem ločitve cerkve od države znači popolno priznanje svobode vesti in verske strpnosti in ne nudi državne pomoči cerkvam. Pri tem sistemu sledi država zvesto načelom liberalizma, smatrajoč pri tem, da je vsakemu poedincu dovolj, ako uživa javne pravice, med njimi tudi verske. Cerkvene organizacije in delovanje cerkva v državi je vezano edino na državno društveno pravo. Država ne daje cerkvam nikakega pomena za socialno življenje, ker prizna le, da je vera stvar vsakega posameznika, ne pa, da je verska moralna vzgoja prebivalstva edina osnova trdnega pravnega reda v državi.

Oba sistema, sistem državne podpore cerkvam in sistem ločitve cerkve od države, imata mnogo pristašev in mnogo nasprotnikov. Zanimivo je, da ima drugi sistem pristaše i med svetovnjaki i med klerikalci. Zlasti slednji mislijo, da je pri njem zasigurana cerkvi večja svoboda delovanja in da zato more cerkev vplivati tem bolj na socialno in državno življenje.

Tudi za nas ni brez pomena, ako si razjasnimo, kakšno naj bo razmerje med cerkvijo in državo. Pri tem je zlasti važno vpoštevat naše razmere in postaviti taka načela in program, ki bo odgovarjal našim potrebam. Pokazati hočemo problem s stališča nacionalizma in podati na kratko nekaj misli.

Pri nas gledajo na ta problem različne skupine skozi svoja idejna očala. Ene so za sistem državne nadrejenosti in podpore, medtem ko so druge za strogo ločitev. Neredko pa vpliva na razpoloženje posameznih grup tudi ponašanje in odnosi posameznih verskih organizacij do naše države in do našega javnega življenja. — Mi stojimo na stališču, da mora država za vsako ceno ohraniti nedotakljivost svoje suverenosti nasproti vsem mednarodnim, kakor tudi samo na njen delokrog omejenim organizacijam. Za nas se ta problem ne postavlja torej kot problem prvenstva države ali cerkve, temveč kot problem, kakšen odnos naj zavzame naša država do raznih verskih organizacij. Spričo verske raznolikosti našega naroda moramo obravnavati to vprašanje z največjo previdnostjo. Predvsem ne smemo pozabiti, da so nekatere verske organizacije tesno povezane s celokupnim organskim razvojem našega naroda in da niso one nikdar prišle v nasprotje z našo nacionalno in državno idejo. Da se ne bi verska razcepljenost našega naroda izkoristila v razkrajajoče separatistične svrhe, ne sme biti nobene cerkve, ki bi imela pred drugimi kake predpravice. Le tako je mogoče, da se očuva medverski mir in strpljivost. Ta nadrejeni in do vseh ver in veroizpovedi enak odnos države ne dopušča klavzule o največjih ugodnostih, ker ona, če se ji ne postavijo določene meje, nujno konkurira na škodo države.

Da se očuvajo lojalni odnosi med cerkvami in državo na eni in med verskimi organizacijami na drugi strani, pa mora država paziti, da se verska čuvstva državljanov ne izkoristajo v strankarske politične namene. V tem slučaju zdrkne cerkvena organizacija s svoje vzvišene vloge na sredstvo političnih činiteljev. Politično udejstvovanje verskih organizacij nikakor ne odgovarja tudi načelom svobode vesti in verske strpnosti.

Podali smo nekoliko misli o problemu razmerja med cerkvijo in državo. Iz njih jasno sledi, da je za našo državo najkoristnejši sistem državne nadrejenosti in enake podpore verskim organizacijam. Naša država mora ob upoštevanju vseh pozitivnih strani verskih organizacij in religioznega čuvstvanja državljanov paziti na harmonično sožitje. Pri tem ne sme nikdar pozabiti na delokrog moderne države, ki zlasti vsebuje vzgojo mladine. Samo v skladu s kompetencami sodobne države in sodobne vloge verskih organizacij bo mogoče, da uredimo trajno odnose med državo in cerkvijo, kakor tudi med verskimi organizacijami samimi. Prav tako bo samo na tej podlagi mogoče spraviti v sklad državne in nacion. interese z verskimi.